

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده حسابداری و مدیریت

پایان نامه تحصیلی برای اخذ درجه کارشناسی ارشد
در رشته حسابداری

عنوان

روند تغییرات کیفیت سود در طول زمان در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

استاد راهنما

دکتر قاسم بولو

استاد مشاور

دکتر یحیی حساس یگانه

استاد داور

دکتر فرخ برزیده

نگارنده

رضا هراسانی

شهریور ۱۳۸۹

چکیده پایان نامه

این تحقیق روند تغییرات کیفیت سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طول زمان را مورد آزمون قرار می‌دهد. با توجه به پژوهشهای فزاینده‌ای که برای کسب شواهدی از چگونگی، زمان، چرایی و انواع شرکتهایی که به دستکاری و مدیریت سود اقدام می‌نمایند و نیز گسترش نقش کمی و کیفی بازار سهام به عنوان مهمترین بازار سرمایه ایران و شکل‌گیری نگرانی بابت حسابی بودن قیمت سهام و کاهش کیفیت سود شرکتهای در سال‌های اخیر این سوال اساسی مطرح می‌شود که آیا کیفیت سود در طول زمان کاهش یافته است؟

به این منظور ما تجزیه و تحلیل را در سطح صنعت با استفاده از داده‌های ۶۴ شرکت در دوره ۱۳۸۰-۱۳۸۷ انجام داده‌ایم. در این تحقیق ما کیفیت سود را همانند بونلرت-یو-تای (۲۰۰۴) و (۲۰۰۶)، فرانسیس و دیگران (۲۰۰۴) و منعم و فرشادفر (۲۰۰۷) از چهار بُعد کیفیت اقلام تعهدی، پایداری سود، پیش‌بینی پذیری سود و هموار بودن سود اندازه‌گیری نمودیم. تجزیه و تحلیل‌های ما حاکی از عدم وجود شواهدی مبنی بر کاهش کیفیت سود در طول دوره مورد مطالعه بوده است. آزمون‌های انجام شده بیانگر آن بود که سری زمانی ویژگی‌های سود در طول دوره مذکور تابع الگوی گام تصادفی بوده است. تنها در یکی از آزمون‌های انجام شده شواهدی از بهبود خفیفی در کیفیت اقلام تعهدی برای یکی از صنایع مورد مطالعه مشاهده گردیده است. بنابراین احتمال دارد که شرکتهای تنها در مواجهه با انگیزه‌های خاص اقتصادی اقدام به مدیریت و دستکاری سود (و در نتیجه کاهش کیفیت سود) نمایند اما شواهدی از کاهش کیفیت سود برای مجموع شرکتهای مشاهده نگردیده است.

واژگان کلیدی: کیفیت سود، کیفیت اقلام تعهدی، پایداری سود، پیش‌بینی پذیری سود، هموار بودن

سود، روند کیفیت سود

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات تحقیق
۱	مقدمه
۲	بیان مساله و سوال اصلی تحقیق
۵	اهمیت و ضرورت تحقیق
۶	اهداف تحقیق
۶	فرضیه‌های تحقیق
۷	روش شناسی تحقیق
۷	نوع روش تحقیق
۷	روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها
۸	جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه
۸	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۸	ساختار کلی تحقیق

فصل دوم: مروری بر ادبیات و پیشینه تحقیق

	بخش اول: مبانی نظری
۱۱	مقدمه
۱۲	سود

۱۵	نارسایی محتوای اطلاعاتی سود
۱۶	نقاط قوت سود حسابداری
۱۷	نقاط ضعف سود حسابداری
۱۸	کیفیت سود
۲۲	نظریه کیفیت سود
۲۳	اهمیت ارزیابی کیفیت سود
۲۴	اندازه گیری کیفیت سود
۲۵	اندازه‌گیری کیفیت سود با استفاده از ویژگی‌های سری‌های زمانی سود
۲۵	اندازه‌گیری کیفیت سود براساس رابطه بین سود، اقلام تعهدی و وجه نقد
۲۶	اندازه‌گیری کیفیت سود با استفاده از خصوصیات کیفی چارچوب مفهومی
۲۹	اندازه‌گیری کیفیت سود بر اساس اجرای تصمیمات
۳۰	کیفیت اقلام تعهدی
۳۳	اندازه گیری کیفیت اقلام تعهدی
۳۳	پایداری سود
۳۵	اندازه گیری پایداری سود
۳۵	پیش بینی پذیری سود
۳۷	اندازه گیری پیش بینی پذیری سود
۳۷	هموار بودن سود
۴۰	اندازه گیری همواربودن سود
	بخش دوم: پیشینه تحقیق
۴۱	تحقیقات خارجی
۵۰	تحقیقات داخلی

۵۶	خلاصه تحقیقات مرتبط با موضوع پژوهش
۵۸	خلاصه فصل

فصل سوم: روش تحقیق

۶۰	مقدمه
۶۰	روش شناسی
۶۲	طرح مساله تحقیق
۶۳	تدوین فرضیه‌های تحقیق
۶۴	جامعه آماری و نمونه تحقیق
۶۶	روش گردآوری اطلاعات و داده ها
۶۶	نوعین مدل ها و روش آزمون فرضیه ها
۶۸	کیفیت ارقام تعهدی
۷۱	پایداری سود
۷۲	پیش بینی پذیری سود
۷۳	هموار بودن سود
۷۵	روش تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه ها
۷۵	آزمون خودهمبستگی بین مشاهدات
۷۷	آزمون ریشه واحد
۷۷	آزمون گام تصادفی سری زمانی
۷۸	خلاصه فصل

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های تحقیق

۸۰	مقدمه
۸۰	گردآوری داده ها و استخراج نمونه

۸۳	محاسبه کیفیت اقلام تعهدی و آزمون فرضیه اول
۸۶	محاسبه پایداری سود و آزمون فرضیه دوم
۹۱	محاسبه پیش بینی پذیری سود و آزمون فرضیه سوم
۹۴	محاسبه هموار بودن سود و آزمون فرضیه چهارم
۹۷	تخمین روند زمانی با رگرسیون خطی
۹۹	خلاصه فصل

فصل پنجم: جمع بندی و نتیجه گیری

۱۰۱	مقدمه
۱۰۱	مروری بر پژوهش
۱۰۳	نتایج تحقیق
۱۰۴	نتیجه گیری
۱۰۵	محدودیت های تحقیق
۱۰۶	پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی
۱۰۷	خلاصه فصل
۱۰۹	منابع و مأخذ
۱۱۴	پیوست ها

فصل اول؛ کلیات تحقیق

مقدمه

تحولات روزافزون اقتصادی، اجتماعی و تنوع زیاد فعالیتهای صنعتی و خدماتی، ضرورت پاسخگویی به نیاز اطلاعاتی سرمایه گذاران و تصمیم گیرندگان اقتصادی را بیش از پیش ضروری کرده است. اطلاعاتی که در اختیار مدیران، سرمایه گذاران و سایر استفاده کنندگان قرار می گیرد باید از سطح مناسبی از کیفیت برخوردار باشد. گزارشهای مالی به عنوان محصول سیستم حسابداری مهمترین منبع اشخاص برون سازمانی و به ویژه سهامداران و سرمایه گذاران برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز است.

هدف صورتهای مالی، ارائه اطلاعات تلخیص شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری است که برای طیف گسترده ای از استفاده کنندگان صورتهای مالی در اتخاذ تصمیمات اقتصادی مفید واقع شود. براساس مفاهیم نظری گزارشگری مالی، اطلاعاتی مفید است که دارای خصوصیات کیفی باشند. خصوصیات کیفی اصلی مرتبط با محتوای اطلاعات، مربوط بودن و قابل اتکا بودن است. (کمیته تدوین استانداردهای حسابداری، ۱۳۸۸)

در اواخر دهه ۱۹۲۰ رایج شدن صورت سود و زیان همراه با فشارهای قابل توجه از سوی افراد خارج از حرفه حسابداری و نیز عدم رضایت دست اندرکاران حرفه و دانشگاهیان از روش های جاری، تغییرات نهادی مهمی را در تفکر و نظریه حسابداری به وجود آورد. یکی از مهمترین این تغییرات تأکید بیشتر بر صورت سود و زیان به جای ترازنامه بود، که سبب شد سود به عنوان یکی از مهمترین عوامل برای تحلیل گران مالی و سرمایه گذاران تبدیل شود. تمرکز بر سود و ویژگیهای آن انگیزه دستکاری و آرایش سود را فراهم نمود. بنابراین مفهومی به نام کیفیت سود پدیدار شد و از آن پس در کانون توجه استفاده کنندگان اطلاعات مالی قرار گرفت.

در این پژوهش روند تغییرات کیفیت سود در طول زمان در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از چهار بُعد کیفیت ارقام تعهدی، پایداری سود، پیش بینی پذیری سود و همواربودن سود مورد مطالعه قرار می گیرد.

بیان مساله

اندازه گیری سود به شکل ادواری برای واحدهای تجاری شاید هدف نخست فرآیند حسابداری باشد. اصطلاح سود یکی از غیر ثابت ترین مفاهیم در دنیای تجارت است. سود حسابداری بر مبنای فرض تعهدی و در چارچوب اصول پذیرفته شده حسابداری اندازه گیری می شود.

سود عبارت از مازاد درآمدها نسبت به هزینه ها برای یک دوره حسابداری معین که معرف افزایش خالص در حقوق صاحبان سهام و ناشی از فعالیتهای انتفاعی مستمر واحد تجاری و عملیات فرعی، رویدادهای تصادفی و سایر عملیات، رویدادها و شرایط موثر بر واحد تجاری است که طبق اصول پذیرفته شده حسابداری شناسایی و اندازه گیری می شود. بطور کلی می توان گفت هدف از اندازه گیری سود تعیین بهبود وضعیت یک واحد تجاری در نتیجه عملیاتی است که طی یک دوره معین انجام شده است. در حالی که از دیدگاه اقتصادی سود دارای مفهومی متفاوت است، که توسط اقتصاددانان مختلف در اعصار گوناگون بیان گردیده است.

گزارش سود به روش های مختلف به اقتصاد جامعه کمک می کند. موارد زیر از جمله کاربردهای مهم سود است:

۱- سود به عنوان معیاری برای بیان میزان موفقیت واحد تجاری به کار می رود.

۲- سود معیاری برای تعیین دستیابی به سود نقدی است.

۳- سود از نظر قانون گذاران به عنوان شاخصی برای ارزیابی منصفانه بودن نرخ های تعیین

شده از سوی آنها می باشد.

۴- سود به عنوان راهنمایی برای مدیر درباره نحوه اداره واحد تجاری محسوب می شود.

۵- یکی از ارقام مهم برای تعیین مالیات سود است. (هندریکسن و ون بردا^۱، ۱۹۹۱)

طبق بیانیه مفهومی شماره ۱ هیات استانداردهای حسابداری مالی امریکا^۲ (۱۹۷۸) هدف گزارشگری مالی، تهیه اطلاعات مفید برای تصمیم گیری است و در بیانیه مفهومی شماره ۲ هیات مذکور (۱۹۸۰) نیز موضوع مفید بودن در تصمیم گیری، به عنوان ملاک انتخاب حسابداری تلقی شده است. بنابراین هدف گزارشگری مالی، مفید بودن در تصمیم گیری است. هدف اصول پذیرفته شده حسابداری نیز، مطمئن شدن از این موضوع است که صورت های مالی، عملکرد و وضعیت اقتصادی را بطور منصفانه نشان دهند. برای دستیابی به این هدف، طبق بیانیه مفهومی شماره ۲ هیات استانداردهای حسابداری مالی (۱۹۸۰)، افشای مالی باید ویژگیهای کیفی معتبر بودن، به موقع بودن و مربوط بودن را نشان دهند. از این رو، ارزیابی کیفیت سود از جنبه مفید بودن در تصمیم گیری و یکی از مهمترین اجزای ویژگی معتبر بودن است. لذا سود به عنوان یکی از مهمترین اطلاعاتی که در اختیار استفاده کنندگان قرار می گیرد باید از ویژگی های مذکور برخوردار باشد و استفاده کنندگان در تصمیمات اقتصادی خود نه تنها کمیت بلکه کیفیت سود را نیز مورد توجه قرار دهند.

نظریه کیفیت سود برای اولین بار توسط تحلیل گران مالی و کارگزاران بورس مطرح شد، زیرا آنها احساس کردند سود گزارش شده، قدرت سود^۳ شرکت را آنچنان که در ذهن مجسم می کنند نشان نمی دهد. آنها دریافتند که پیش بینی سودهای آتی بر مبنای نتایج گزارش شده، کار مشکلی است.

¹ - Hendriksen & Van Breda

² - Financial Accounting Standards Board (FASB)

³ - Earning power

ضمناً تحلیل گران دریافتند که تجزیه و تحلیل صورت های مالی شرکت ها به دلیل نقاط ضعف متعدد در اندازه گیری اطلاعات حسابداری کار مشکلی می باشد (کریمی، ۱۳۸۷).

در سال های اخیر موارد روزافزونی از دستکاری سود به واسطه انگیزه های مختلفی مانند اختیارات خرید سهام، طرح های پاداش و مزایای کارکنان و ... مستند گردیده است. ضمناً پژوهشگران در دهه های اخیر شواهدی از چگونگی، زمان، چرایی و انواع شرکت هایی که به مدیریت سود می پردازند جمع آوری و مستند نمودند، که این امر می تواند ناشی از دلایل گوناگون از جمله کاهش کیفیت سود در طول زمان یا پایین بودن کیفیت سود در تمام زمان ها باشد که پژوهشگران تازه آن را مستند نموده اند. پژوهش های زیادی در خصوص تغییرات کیفیت سود در طول زمان یا بین صنایع در کشورهای مختلفی از جمله استرالیا، انگلستان و برزیل انجام شده است. در کشور ایران با وجود تحقیقات چندی که درباره ابعاد مختلف اثرگذار بر کیفیت سود صورت گرفته است، تاکنون پژوهشی که نشان دهنده روند کیفیت سود و تغییرات آن در طول زمان باشد مشاهده نشده است. این مساله انگیزه ای برای پژوهش حاضر گردید تا هم روند تغییرات کیفیت سود در طول زمان در کشور را مورد آزمون قرار دهد و هم امکان مقایسه ای بین نتیجه حاصل در داخل و خارج فراهم شود.

با استفاده از الگوی نظری پژوهشهای پیشین در تحقیق حاضر با توجه به چهار بُعد در نظر گرفته شده برای اندازه گیری کیفیت سود، به دنبال پاسخی برای سوالات زیر هستیم:

۱- آیا کیفیت اقلام تعهدی در طول زمان کاهش یافته است؟

۲- آیا پایداری سود در طول زمان کاهش یافته است؟

۳- آیا پیش بینی پذیری سود در طول زمان کاهش یافته است؟

۴- آیا همواربودن سود در طول زمان افزایش یافته است؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

اهمیت سود به عنوان یکی از اقلام مهم گزارش های مالی واضح و مبرهن می باشد، اما مهم تر از آن کیفیت سود گزارش شده و فرایندی است که منجر به تولید و ارائه گزارش سود شده است. لحاظ نکردن مسائلی همچون انگیزه های مدیران و سایر عوامل برانگیزنده سوء استفاده از نتایج گزارش سود، ممکن است تصویر روشنی از عملکرد و وضعیت شرکت به دست ندهد. از این رو، کیفیت سود و اندازه گیری آن اهمیت زیادی پیدا می کند. بنابراین، در کنار سود گزارش شده معیاری به نام کیفیت سود نیز برای درک بهتر وضعیت یک شرکت و اتخاذ تصمیمات مالی ضروری شناخته شد. با توجه به این مسائل، پاسخ به این سوال که آیا کیفیت سود در طول زمان کاهش یافته است یا نه، برای سرمایه گذاران، پژوهشگران و مراجع تدوین کننده قوانین و مقررات از اهمیت زیادی برخوردار است. به عنوان مثال، اگر واقعاً کیفیت سود در طول زمان کاهش یافته باشد یک تحلیل سری زمانی از سود یا سایر مولفه های مرتبط با آن بدون اعمال تعدیلات لازم از بابت کیفیت سود، بی معنی یا فاقد ارزش کافی خواهد بود. چنین دغدغه ای ضرورت انجام پژوهشی را در زمینه رفتار کیفیت سود ارائه شده در طول زمان بیان می کند. ضرورت دیگر انجام پژوهش حاضر، بررسی رفتار قیمت ها در بازار بورس به عنوان دماسنج اقتصاد است؛ بررسی این موضوع می تواند این مطلب را روشن نماید که آیا قیمت های سهام در سال های اخیر حبابی بوده است یا خیر. علاوه بر این از کاربردهای اجرایی قابل انتظار پژوهش نباید غافل شد. در صورت مشاهده کاهش کیفیت سود مراجع ذیربط می توانند به بررسی علت پرداخته و با تدوین مقررات و فراهم نمودن سایر تمهیدات لازم سعی در بهبود کیفیت سود نمایند تا جامعه (استفاده کنندگان از این اطلاعات) از زیان های ناشی از سود فاقد کیفیت و شفافیت لازم در امان بماند و با اتخاذ

تصمیمات صحیح تصمیم گیرندگان مالی تخصیص منابع اقتصادی جامعه از کارائی لازم برخوردار شود.

اهداف تحقیق

در این تحقیق سعی بر این است که ابعاد کیفیت سود معرفی شده و روند زمانی کیفیت سود در بازار بورس اوراق بهادار تهران به عنوان نمادی از بازار سرمایه کشور بررسی شود. نتایج این تحقیق به تحلیل گران مالی و سرمایه گذاران بالقوه و بالفعل کمک می نماید تا تعدیلات احتمالی مورد نیاز را در تجزیه و تحلیل های خود از صورت های مالی شرکت ها اعمال کنند. علاوه بر این، انتظار می رود در صورتی که نتایج این تحقیق حاکی از کاهش کیفیت سود در طول زمان باشد تدوین کنندگان استانداردهای حسابداری و مراجع وضع کننده مقررات مربوطه نیز از نتایج آن بهره جویند و با ارائه راهکارهای لازم در جهت بهبود کیفیت سود اقدام نمایند.

فرضیه های تحقیق

در این تحقیق با توجه به سوالات مطرح شده و اهداف تحقیق چهار فرضیه مورد آزمون قرار می گیرد که با لحاظ نمودن ادبیات غالب به صورت زیر تدوین گردیده اند:

فرضیه ۱: کیفیت ارقام تعهدی در طول زمان کاهش یافته است.

فرضیه ۲: پایداری سود در طول زمان کاهش یافته است.

فرضیه ۳: پیش بینی پذیری سود در طول زمان کاهش یافته است.

فرضیه ۴: همواربودن سود در طول زمان افزایش یافته است.

روش‌شناسی تحقیق

الف- نوع روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف یک تحقیق کاربردی و از نظر اجرا یک تحقیق میدانی از نوع پیمایشی طولی است که بصورت تجزیه و تحلیل سری‌زمانی می‌باشد. این تحقیق به بررسی روند کیفیت سود در طول سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۷ شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌پردازد. بنابراین در این تحقیق رفتار چهار ویژگی سود شامل کیفیت ارقام تعهدی، ثبات سود، پیش‌بینی پذیری سود و همواربودن سود طی دوره تحقیق از طریق تجزیه و تحلیل سری‌زمانی بررسی خواهد شد. ضمناً این تحقیق از لحاظ نوع داده‌های استفاده شده یک تحقیق پس‌رویدادی است.

ب- روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها

در این تحقیق اطلاعات به دو روش زیر گردآوری می‌شوند:

(۱) برای مطالعه ادبیات موضوع و بررسی پیشینه تحقیق از روش مطالعات کتابخانه‌ای (شامل کتب، مجلات و پایان‌نامه‌های تحصیلی) استفاده می‌شود و مقالات و پایان‌نامه‌های خارجی مورد استفاده از طریق سایت‌های مختلف اینترنت دریافت می‌گردند.

(۲) داده‌ها و شواهد مورد نیاز برای آزمون فرضیه‌ها از طریق سازمان بورس و اوراق بهادار و شرکت بورس اوراق بهادار تهران و نیز برخی سایت‌ها و نرم‌افزارهایی که در زمینه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اطلاعاتی ارائه می‌نمایند از قبیل تدبیر پرداز، ره‌آورد نوین و... جمع‌آوری می‌شود.

ج- جامعه آماری، روش نمونه گیری، حجم نمونه

جامعه آماری این تحقیق، شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. نمونه تحقیق

نیز با لحاظ نمودن معیارهای زیر از بین اعضای جامعه آماری انتخاب شده است.

۱- به دلیل لزوم وجود اطلاعات قابل اتکاء و با توجه به قلمرو زمانی تحقیق قبل از سال ۱۳۷۹

در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد و تا پایان سال ۱۳۸۸ از فهرست

شرکتهای بورسی خارج نشده باشد.

۲- سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفند ماه باشد و شرکت نباید در فاصله سالهای مذکور

تغییر سال مالی داده باشد.

۱- جزء شرکتهای سرمایه گذاری، واسطه گری مالی، بانک و لیزینگ نباشد.

۲- طی دوره مورد بررسی، سود ده باشد.

د- روش تجزیه و تحلیل داده ها

روش آماری مورد استفاده در این تحقیق روشهای رگرسیون، تحلیل سری زمانی و ... خواهد بود

و به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزارهای Excel، SPSS و Eviews استفاده خواهد

شد. ضمناً با توجه به ماهیت کار آزمون خودهمبستگی^۱ نیز به عمل خواهد آمد.

ساختار کلی تحقیق

در فصل اول کلیات تحقیق بیان شد و ضمن بیان اهداف و ضرورت های تحقیق، سوالات و

فرضیه های پژوهش مطرح و روش تحقیق و شیوه عملی مورد استفاده برای آزمون فرضیات و

تحلیل نتایج ارائه گردید.

^۱ - Autocorrelation

فصل دوم به بررسی ادبیات و مبانی نظری تحقیق و سوابق تحقیقات انجام گرفته در این زمینه می‌پردازد.

در فصل سوم، روش تحقیق به طور مفصل بیان خواهد شد و مدلهای مورد استفاده برای ارزیابی هر کدام از فرضیه‌ها با جزئیات شرح داده می‌شود.

فصل چهارم، تجزیه و تحلیل اطلاعات، آزمون فرضیه‌ها و تحلیل نتایج آنها را ارائه می‌دهد.

فصل پنجم ابتدا نتایج تحقیق تشریح و مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت. سپس، پیشنهادهایی ارائه می‌شود و در خاتمه زمینه‌هایی برای تحقیقات آتی مطرح خواهد گردید.

فصل دوم؛

مروری بر ادبیات و پیشینه تحقیق

بخش اول: مبانی نظری

مقدمه

حسابداری فرآیند شناسایی، اندازه گیری، طبقه بندی و گزارش اطلاعات مالی به منظور فراهم کردن امکان قضاوت آگاهانه و اتخاذ تصمیمات منطقی توسط استفاده کنندگان صورتهای مالی می باشد. بنابراین حسابداری را می توان یک سیستم پردازش اطلاعات به منظور شناسایی، اندازه گیری و طبقه بندی رویدادهای مالی مؤثر بر سازمانها و واحدهای تجاری و گزارش اثرات اینگونه رویدادها به تصمیم گیرندگان به شمار آورد. حسابداری انبوه اطلاعات مربوط به فعالیتهای مالی را گردآوری و سپس آنها را از طریق تلخیص و طبقه بندی به نسبت معدودی از اقلام بااهمیت، با مفهوم و مربوط تبدیل می کند و در نهایت بگونه ای ارائه می دهد که معرف گویائی از وضعیت و پیشرفت واحدهای تجاری است. (عالی و، ۱۳۷۷)

سود یک محصول نهایی حسابداری و گزارشگری مالی است. مدیران، تحلیل گران مالی و سرمایه گذاران بیشترین توجه خود را به سود گزارش شده شرکتها اختصاص می دهند و برای آن به عنوان ابزار پیش بینی جایگاه خاصی در نظر می گیرند. مدیران از حفظ روند رو به رشد سود منتفع می شوند، زیرا پاداش آنها به میزان سود شرکتها بستگی دارد. تحلیل گران مالی، درگیر تجارت پردازش و تفسیر اطلاعات بوده و درک صحیح کیفیت سود یک بخش اساسی از این رویه می باشد و ارزیابی کیفیت سود به استفاده کنندگان صورتهای مالی در اتخاذ تصمیمات مالی صحیح کمک خواهد کرد. سرمایه گذاران، اعطاکنندگان وام و اعتبار و سایرین به ارزیابی دورنمای خالص جریان نقد آتی واحد تجاری علاقمندند و غالباً سود بدست آمده را برای ارزیابی قدرت سودآوری، پیش بینی سودهای آتی، برآورد ریسک اعطای اعتبار و سرمایه گذاری واحد تجاری بکار می گیرند. (تقفی، ۱۳۷۳)

با توجه به جایگاه و اهمیت سود برای استفاده کنندگان صورتهای مالی، این پژوهش کیفیت سود و تغییرات آن در طول زمان را مورد مطالعه قرار می دهد. همانگونه که در ادامه مشاهده خواهیم کرد تعریف واحدی از کیفیت سود وجود ندارد بلکه کیفیت سود مفهومی است نسبی که به ارتباط آن با دیدگاهها و نگرشها بستگی دارد و اگر چه معیار ثابتی برای ارزیابی آن وجود ندارد اما عوامل متعددی وجود دارند که باید در ارزیابی کیفیت سود مورد توجه قرار گیرند.

سود

در ابتدای پیدایش انسان، منفعت گرایی در ذات او بوده است. با پیدایش علم اقتصاد و در کنار آن حسابداری، مفهوم منفعت گرایی جای خود را پیدا کرده است بطوریکه حسابداری دو طرفه با نظریه مالکیت^۱ شروع شد. (اسماعیلی، ۱۳۸۵)

فیشر^۲ اقتصاددان معروف، سرمایه را میزان ثروت در لحظه ای از زمان و سود را جریان منافع در طول زمان تعریف کرده است. هرچند این تعریف روشن است اما کاربرد آن در واحدهای اقتصادی بدون تغییر میسر نیست. از آنجا که سرمایه، ثروتی است که منافع آینده را بوجود می آورد، بنابراین سود عبارت است از افزایش در ثروت نسبت به آنچه که برای بقای سرمایه ضرورت دارد.

سرمایه گذاران فعلی به همان اندازه که به توانایی واحد تجاری در استمرار پرداخت سود علاقمند هستند برای پتانسیل رشد موسسه نیز اهمیت قائل می شوند. آدام اسمیت نخستین اقتصاددانی است که سود را به عنوان مبلغی که بدون تغییر در سرمایه ثابت و سرمایه در گردش می تواند مصرف شود، تعریف می کند. هیکس^۳ در تکمیل این تعریف بیان می دارد: "سود مبلغی است که شخص

^۱ -Proprietary Theory

^۲ -Fisher

^۳ -Hicks

می تواند طی یک دوره مالی خرج کند و در پایان دوره وضعیتش به همان خوبی باشد که در اول دوره بوده است." (حاجی پور، ۱۳۸۸)

در حسابداری سود عبارت است از مازاد درآمدها نسبت به هزینه ها برای یک دوره حسابداری معین که معرف افزایش خالص در حقوق صاحبان سهام و ناشی از فعالیتهای انتفاعی مستمر واحد تجاری و عملیات فرعی، رویدادهای تصادفی و سایر عملیات، رویدادها و شرایط موثر بر واحد تجاری است که طبق اصول پذیرفته شده حسابداری شناسایی و اندازه گیری می شود. بطور کلی می توان گفت هدف از اندازه گیری سود عبارتست از تعیین این که وضعیت یک واحد تجاری در نتیجه عملیاتی که طی یک دوره معین انجام داده به چه میزان بهبود یافته است. گزارش سود به روش های مختلفی به اقتصاد جامعه کمک می کند. موارد ذیل به عنوان کاربردهای مهم سود بیان شده است:

- ۱- سود به عنوان اندازه ای برای بیان میزان موفقیت واحد تجاری به کار می رود.
 - ۲- سود معیاری برای تعیین دستیابی به سود نقدی است.
 - ۳- سود از سوی قانون گذاران برای تحقیق در مورد اینکه آیا نرخ های تعیین شده از سوی آنها منصفانه است یا نه، مورد استفاده قرار می گیرد.
 - ۴- سود به عنوان راهنمایی برای مدیر درباره نحوه اداره واحد تجاری محسوب می شود.
 - ۵- یکی از ارقام مهم برای تعیین مالیات سود است. (هندریکسن و ون بردا، ۱۹۹۱)
- طبق بیانیه مفهومی شماره ۱ هیات استانداردهای حسابداری مالی (۱۹۷۸) هدف گزارشگری مالی بطور خلاصه این گونه بیان گردیده است:

- گزارشگری مالی باید اطلاعاتی را فراهم آورد که برای سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان بالفعل و بالقوه و سایر استفاده کنندگان در اتخاذ تصمیمات منطقی سرمایه گذاری،